

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 262
השון תשפ"א

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

מברכים על העירוב באופנים אלו, שכל זה לא היה מצוי כשהיו אוספים את הפת מכל אחד.

חיוב עשיית עירוב בפנימיה בתקופת הקורונה

נביא כאן אחת מהשאלות שהגיעה למוקד העירוב בימים אלו מכמה ישיבות, בתקופה זו שנמצאים בצל הקורונה, הנוהל בישיבות הוא שהבחורים [שעדיין לא חלו בקורונה] צריכים לאכול את הארוחות כל אחד בחדרו, על מנת למנוע שרשרת הידבקות ח"ו בזמן האכילה. לאור זאת התעוררה שאלה, האם צריך לעשות עירוב חצרות בין חדרי הפנימיה. משום שהטעם שתמיד לא צריך עירוב בישיבה עצמה [למקפידים שלא לסמוך על העירוב השכונתי שמסביב לישיבה], כי כולם אוכלים בחדר אחד ונחשבים כבית אחד, למרות שישנם בחדרים נפרדים, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ו ס"ה) שמקום פיתא עיקר ומקום הדיורים נמדד לפי מקום האכילה של האדם בשבת. משא"כ בתקופה זו שאוכלים בחדרי הפנימיה וכל אחד בחדרו, ואף מקפידים שלא יאכל זה בחדרו של זה, א"כ הרי הם כדיורים חלוקים, וכמו שמבואר בשו"ע (שם ס"ג) שחמישה ששבתו בטרקלין אחד גדול אינם צריכים עירוב חצירות ביניהם, אבל אם היו שרויים בחדרים נפרדים צריכים עירוב חצרות ביניהם, לפי זה יוצא שיש חיוב לעשות עירוב חצרות בין חדרי הפנימיה [עד כמה שאין עירוב או שלא מסתמכים על העירוב שמסביב לישיבה].

האם יש היתר כשיכולים מקבלים אוכל ממטבח אחד

אלא שרבים שואלים, מדוע צריך עירוב חצירות, הרי כולם מקבלים את האוכל מאותו מטבח ומאותו בעלים, וא"כ כולם אחד. והנה השואלים אינם יודעים לנמק לציין היכן יש דין שאם אוכלים ממטבח אחד נחשבים אחד. דבר זה אינו מוזכר בגמרא, אלא שיש לבאר שאלה זו בשני אופנים, א. בתוס' ובשו"ע שם כתבו שאם יש לאדם "מלמד או סופר" ונותן לו לגור בבית בעל הבית, אינו אוסר את הטלטול אם משתמשים בשל בעל הבית באפיה ובישול ובכל דבר (משנ"ב ס"ק ל"ג). אבל דין זה אינו מועיל בעניינינו כיון שכל ההיתר בנוי על כך שיש בעל הבית והמלמד טפל אליו מחמת שמשתמש בשל בעל הבית. אבל אם יש כמה בעלי בתים שמשתמשים במטבח אחד אינו מועיל לצרף אותם ולעשות אותם לאחד. וכן אורחים או בחורים באופן שראש הישיבה או המנהל [מי שנחשב בעל הבית], אינו אוכל סעודות שבת במתחם הישיבה, אם כן אינו מוגדר שהבחורים אוכלים מאפיה ובישול של בעל הבית, ואינו תלוי רק בבעלות הממונית.

ב. טעם נוסף שהיה מקום לדון כיון שכולם אוכלים ממטבח אחד והאוכל נמצא בו מלפני השבת, א"כ האוכל המשותף יחשב כמו פת של עירוב, ולא יצטרכו להוסיף ולעשות עירוב בפת. אבל גם זה אינו מועיל משתי סיבות: א' לפעמים החלות והלחמניות נמצאים במקום שאינם יכולים להחשב עירוב, כגון שנמצאים בחצר או במרפסת או בחדרון שאין בו ד' אמות, ב' הפת של העירוב צריכה להיות קנויה לכלול, והרי החלות והלחמניות של הישיבה שייכות להנהלה והם נותנות אותם לבחורים. יש מי שטען שהגדרה זו תלויה במחלוקת שנחלקו החזו"א והרב מפוניבז, האם התרומות שמגיעות לישיבה מיועדות להנהלה או לבחורים, ואכמ"ל. אבל בכל אופן זה לא יעזור לעירוב חצירות, כי על כל פנים הפת מסורה להנהלה שתחליט מה לקנות ומתי לקנות ומתי להביא לבחורים, ובדרך כלל היא קובעת שלא יקחו מהפת לפני זמן הסעודה, [ויש בזה תועלת שלא יחסר אח"כ ושלא ישבשו את הסדרים, ועוד]. והדין הוא שאם האנשים אינם יכולים לקחת את הפת בזמן בין השמשות, אינו עירוב.

פתיחת מחזור השיעורים בעשיית עירובים ובדיקתם

בימים אלו אנו זוכים בסייעתא דשמיא וברחמים גדולים, להשתחרר מעט ממגבלות הקורונה, להתאגד בלימוד התורה, ויחד עם זאת לחדש את שיעורי העירובין, בשבוע זה נפתחה מסגרת השיעורים החדשה בשכונת רמות בירושלים, בהשתתפות עשרות אברכים ת"ח, שבאו ללמוד את ההלכות המעשיות בזמנינו בעשיית עירובים ובדיקתם, עם השימוש למעשה, לדעת להבחין בכל דבר האם הוא כשר ומה הבעיות שיכולות להיות בו, מה צריך לבדוק וכיצד נכון לתקן.

נברך את כל האברכים היקרים שיזכו לרכוש את הידיעה הברורה בהלכה ובהוראות פוסקי זמנינו, ולקבל את ההבחנה הפרקטית המיוחדת הנדרשת בעשיית העירובים, ולדעת להורות הלכה בישראל.

סידרת שיעורי מצגת בעניני עירוב חצרות

בנוסף לשיעורים הנ"ל, פתחנו בשבוע זה מסלול נוסף של שיעורים לאלו שאינם יכולים להגיע ללימוד בקבוצה, ומעוניינים להשתתף וללמוד בעזרת הקלטות ומצגות, שבהם יוכלו ללמוד מביטם בכל זמן שיעמוד לרשותם.

שיעורים אלו נערכים ע"י מכון הלכה למעשה, וניתן להצטרף אליהם בכתובות המייל המופיעה בסוף הגליון. כמו כן ניתן לקבל פרטים בכתובת זו, או בטלפון 0583248468.

לימוד ההבדלים ההלכתיים בין המציאות בזמן הגמרא לזמנינו

הסידרה שהתחילה בשבוע זה עוסקת בדיני עשיית עירוב חצרות, בהתאם למציאות שאנו חיים בה, שהיא שונה מאוד מהצורה שהיתה בזמן הגמרא ובפוסקים.

נציין כאן את אחד מההבדלים הגדולים שעשו שינוי גדול בנושא, והוא קשור לסוגיות הנלמדות כעת במסגרת הדף היומי. בעירוב הנעשה בזמן חז"ל, היו אוספים את פת העירוב כל ערב שבת מכל אחד כפי חלקו. אם היו מעט משפחות, השיעור הוא כגורגרת לכל משפחה (עירובין דף ע"ט:), ואם היו יותר משמונה עשרה משפחות, הכמות שכל אחד היה נותן התקטנה לפי ריבוי המשתתפים. בעקבות זאת היה צריך לדון בהרבה דינים, מי אינו חייב בעירוב, שאינו חייב לתת פת, ומה הדין כאשר שכן אחד לא היה כשאספו את הפת וחסר את חלקו. והאם מותר לקחת מאשתו ובניו שלא בידיעתו, מה החיוב של בית הפתוח לשתי מבואות, והאם צריך להודיע כשנתמעטה הפת. לעומת זאת בזמנינו המציאות שונה, לא אוספים את הפת מהתושבים, אלא אדם אחד [הרב או כל אדם] נותן משלו עבור כולם, כי ב"ה יש שפע וזה לא הרבה, לכן רוב ההלכות האלו אינן נוגעות היום כל כך בעשיית העירוב, אין צורך לדון מי חייב ומי לא כיון שמזכים לכל מי שכלפי שמיא הוא חייב בעירוב, וגם מי שפתחו לשתי מבואות זוהי, כי זה לא דורש ממנו לתת כלום, וזכין לאדם שלא בפניו.

כמו כן לגבי הדין שאין מערבים בפרוסה, חל שינוי מחמת זה, כי הטעם שאין מערבים בפרוסה הוא משום איבה, שמא יעורר מחלוקת שאחד נתן שלם, והשני רק פרוסה, משא"כ כשאחד נותן משלו ומזכה לכולם לא שייך הטעם הזה, ולכן כותב השו"ע (סי' שס"ו ס"ז) שמותר לערב בפרוסה, כגון בלחם פרוס או שאריות מהחלות של שבת שעברה.

כנגד זה בזמנינו יותר נוגע הדינים של זיכוי הפת, שבזמנם שהיו אוספים מכולם, היה לכל אחד חלק מסוים ולא היה צריך להגביה ולהקנות שותפות. אבל בזמנינו שאחד נותן משלו, צריך להקנות לכולם זכות ושותפות בפת, ולכן צריך ללמוד ע"י מי אי אפשר להקנות, מה הדין בבנו גדול ובאשתו ומה הדין כשיש כמה אנשים שעושים עירוב, והאם

התקנת עירובים גם בסגר הקורונה

בפעילות של בדיקת העירובים ותיקון עירובים, לא שקטו במוקד העירוב גם בתקופת הקורונה ובזמן הסגר, הצוות יצא לכל מקום בעזרת אישורי עבודה חיונית, ופעל לקדם ולתקן את העירובים בישוים ברחבי הארץ. אחד מהמקומות שהגענו בשבוע שעבר, היה במושב באזור קרית מלאכי, שיש בו שליח הב"ד המשמש רב במקום, ומתמסר לעשות שיעורים ולרומם את כל ענייני הדת, כמו"כ הוא בודק את העירוב ומתקן את החוטים שנקרעים. בתקופה האחרונה הוא פנה אל הועד של המושב ואמר שצריך לעשות כמה עמודים חדשים, מפני שיש לו מקומות שנהרסו העמודים. אך העניינים התעכבו זמן רב, עד שכעת הגיעה עת רצון, ואישרו את התקציב הנדרש לתיקון העירוב בתיקונים ההכרחיים ביותר. כשהגענו למקום גילינו כמה תיקון היה מוכרח.

התקנת עמוד עירוב חדש בשבוע האחרון

אחורי אחד מהבתים היה עמוד שנהרס ונחתך, וכיון שלא היה עמוד לקשור אליו את החוט, לקחו צינור ברזל קצר, וחיברו אותו בגובה צמוד לגג של הרפת שהיתה בסמוך, וקשרו את החוט מעל הצינור הזה. במבט ראשון היה נראה שזה צורת הפתח כשרה, ואין בה בעיה. אבל לאחר התבוננות קצרה רואים שהצינור אינו כשר לעמוד של צורת הפתח, כי הוא אינו מגיע עד הקרקע, וכותב השו"ע (סי' שס"ג ס"י, וברמ"א ס"ז) שכל לחי או עמוד צריך להתחיל תוך ג' טפחים לקרקע, ואם הוא מתחיל מעל י' טפחים, הרי הוא פסול משום דין מחיצה תלויה. במקרה זה לא היה ניתן לעשות לחי לפני העמוד, שיהיה במקום עמוד, כיון שהעמוד צמוד לגגון של רפת, ואם ישימו לחי לפניו, הוא יהיה תחת הגגון, והגגון יפסול אותו משום דין גג הבולט בין הלחי לחוט, שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שאינו כשר. וראה בגליון הקודם מה שבארנו בדין זה.

חוט אחד קשור בצד העמוד ובעל הגגון

גגון שינכנס תחת אמצע החוט

והנה יש לשים לב לשאלה שראים, ומידי פעם מתקשרים מכל מיני עירובים לברר את הדין בזה. שהרי החוט עובר על הגג, דהיינו גם אילו העמוד היה שלם, והחוט על גביו, הרי כיון שהעמוד צמוד לגגון, והגגון בולט מתחת החוט, א"כ הוא פוסל את צורת הפתח. התשובה היא שהפסול של הגג הוא דוקא כאשר חוצץ בין הלחי או העמוד לבין החוט, אבל באופן שהחוט על העמוד ממש, והגגון נכנס בהמשך, באמצע חלל צורת הפתח, אינו פוסל. אמנם באופן שלא מדובר בגגון בלבד, אלא יש תחת הגג מבנה סגור בקירות או בגדרות, הרי זה פוסל מסיבה אחרת, מפני שהמחיצות למטה מחלקות את הפתח לשנים, ונשאר בכל צד רק חצי צורת הפתח. משא"כ באופן שמדובר בגגון פתוח, כמו זה הבולט אחרי המבנה [שגם אין דין פי תקרה תחתיו], הרי זה אינו מחלק ואינו פוסל את הפתח.

לאור זאת ביקש הרב שנבוא לעשות עמוד אך הדבר התעכב זמן רב באישורים מצד ועד המושב, וכעת לאחר שהדבר מאושר, הגיעו אנשי מוקד העירוב, והתקינו עמוד חדש שיעקוף את הרפת והגג, והחוט עובר רחוק מהגג.

חוט מעל גגון אבל יושב על העמוד ממש

באותו ענין יש להביא מקרה אחר שפגשנו ביישוב באזור אחר שבאנו לבדוק את העירוב, והיה שם מקום מסובך מחמת ריבוי העצים, שהענפים גדלים ומגיעים לחוטים ומסיתים אותו ממקומו, [והבעיה היא שאם ע"ז החוט יוצא מכנגד העמודים, ובפרט אם משנה זווית מחמת שהענף דוחף אותו, הרי זה פוסל את צורת הפתח]. לכן אחד מהעוסקים בעירובים שדיבר קודם לכן במקום, מצא להם פתרון שהחוט במקום הזה יהיה נמוך, ולא יגיעו אליו ענפי העצים. בסמוך למקום היתה פינת ישיבה, שמעליה יש גגון שיושב על ארבעה עמודי אבן רחבים, וא"כ הוא קשר את החוט על הגגון בחלק שמעל העמוד, וע"ז יושב צורת הפתח, שהרי יש עמוד רחב מתחת החוט.

חוט העירוב קשור מעל הגגון כנגד העמוד

השאלה היא האם הגגון אינו פוסל את צורת הפתח, כי במצב הזה הרי הגגון נמצא בין העמוד לחוט. אמנם יש מקום לומר שהגגון פוסל רק כשמדובר בלחי, כלומר עמוד נמוך, והחוט גבוה ממנו, שאז אנו צריכים לומר שכאילו העמוד והלחי עולים עד החוט [למשנ"ב סי' שס"ב ס"ק היינו מדין גוד אסיק]. לכן כשיש גגון אי אפשר לומר שהלחי עולה עד החוט. משא"כ באופן שהעמוד מגיע עד הגגון והחוט מחובר צמוד אליו על הגגון, אין צורך לומר שיש משהו שעולה ומתחבר, כי זה מחובר באמת, א"כ אולי באופן זה לא יהיה חיסרון של גג המפסיק. ודעת הרבנים להחמיר בזה באופן שהגג בולט מרוחב העמוד וניכר לעצמו, ויש לעיין בסברתם. [ולכאור היינו רק לסוברים שהפסול בגג הוא משום שחסר התיחסות של החוט לחלל הפתח, כי הגג הוא המשקוף בקטע מסוים. וצ"ע א"כ מה זה שונה מהגגון שנמצא רק באמצע צו"פ כנ"ל. ואכמ"ל].

בשנה זו נעשו כבר אלפי עירובים

בתקופת החגים בשנה זו, היו מאות ואולי אלפי מקומות שעשו עירובים קטנים בחצרות בכל רחבי הארץ. בכל שנה יש מקומות שעושים עירובים לחג הסוכות, כאשר הסוכה בחצר, ואינם יכולים לסמוך על העירוב של האיזור, אבל בשנה זו היו פי כמה וכמה מקומות שעשו עירובים פרטיים, לצורך קיום מניני החצרות בכל התקופה שאנו נמצאים בצל הקורונה, ורבים מהמשתתפים הם מהמהדרים שנזהרים שלא לטלטל, וצריכים שיהיה עירוב כדי לא להיכשל בטלטול שלא כדין. ובפרט שבסוכות מותר לטלטל בתוך הסוכה, כי היא סגורה בדפנות, ויכולים להצמצם לטלטל רק בתוך הסוכה, ואסורים רק שלא להוציא מחוץ לה, ויכולים להימנע מכך, משא"כ מניני החצרות אינם במקום סגור, ובכל פינה אסור לטלטל יותר מד' אמות. לכן הצורך לערב אותם גדול הרבה יותר, ואכן בהרבה מקומות עשו עירוב סביב למקום.

מתוך מצב זה רבים ביקשו לדעת את ההלכה בכל דבר, אך דוקא השנה הרבה מקומות לא היו צריכים להתקשר למוקד העירוב, רבים מתלמידי השיעורים, שלמדו בשנתיים האחרונות במסגרת הלימוד של בודקי עירובין, והיו בשימוש בבדיקת עירובים, ידעו בעצמם לבנות את העירוב כהלכה, ולשים לב לפרטים לעשות כל דבר כראוי. וחלקם התקשרו אח"כ לספר את הנידונים שהיו להם, ולהודות על הידיעות המרובות שהם רכשו.

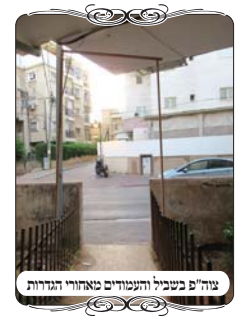
גם אנו מצטרפים להודאה, ומודים להשי"ת שהביאנו עד הלום, ומתפללים שכשם שזיכה אותנו עד כה ללמד ולהנחיל תורת העירובין למעשה אצל מאות אברכים, כה יתן ה' וכה יוסיף לנו כהנה וכהנה, להעמיד עוד תלמידים ותלמידי תלמידים, שכולם ילמדו וידעו ויעשו כהלכה, בהידור ובלי מכשול.

עמודי צורת הפתח מאחורי גדרות החצר

והנה מהדברים הנעשים כראוי, קשה ללמוד הלכות, כי לא רואים שום בעיה, רק ניתן לספר איזה בעיה היו יכולים לטעות, וזה קשה לומר במה יכולים לטעות, וגם אין דבר הממחיש את הטעות. לכן עלינו למצוא דוקא את הדברים הבעיתיים, כדי שנוכל ללמוד מהם את ההלכות, אלא שנשמור על חסיון שלא יגלו את המקום, כדי שלא לספר על אף אדם דבר רע ח"ו. ובפרט שברוב המקרים ראוי יותר לצינו לשבח על מאמציו במה שהצליח, ורק להאיר את עיניו בדבר החסר.

באחת מהחצרות שעברנו, שבביל שבו נכנסים לבנין, היו שתי גדרות משני הצדדים, והשביל עצמו היה פתוח לרחוב. אחד מהשכנים עשה באמצע השביל צורת הפתח. ואע"פ שרוחב השביל הוא פחות מ"י אמות, אך כיון שכולו פתוח, הרי זה פרוץ במלואו ואין בו עומד מרובה על הפרוץ, וצריך לעשות בו צורת הפתח.

במקרה זה הוא עשה צורת הפתח מקרשים, שגם המשקוף הוא מקרשים, ואפילו קבע בו מזוזה, אלא שהעמיד את העמודים מחוץ לשביל, כלומר מאחורי הגדרות, בצורה כזו הגדרות מחלקות בין הפתח שבשטח השביל, לבין העמודים שנמצאים בשטח החצר, והרי זה כמו מחיצה המחלקת את הפתח, שמבואר בחזו"א שאין לזה דין צורת הפתח. ואע"פ שמדובר במחיצה מסורגים, שבין ברזל לברזל יש רווח, מ"מ הרי זה לבד, ונחשב למחיצה גמורה. [ויש מי שרצה להתיר מחמת שהעמודים צמודים לגדר, וכביכול הגדר עצמה לעמוד תהיה חלק מהעמוד, ואז אינו מאחורי המחיצה. אבל יש בזה כמה בעיות, ובפרט שלפי המבואר בחזו"א שהעמודים צריכים לסתום מקצת מהפתח, אין להכשיר גם באופן שהם צמודים אל אחורי הגדר]. לכן צריך להוציא את העמודים, ולחבר אותם מהצד הפונה אל השביל.

צו"פ בשביל העמודים מאחורי הגדרות